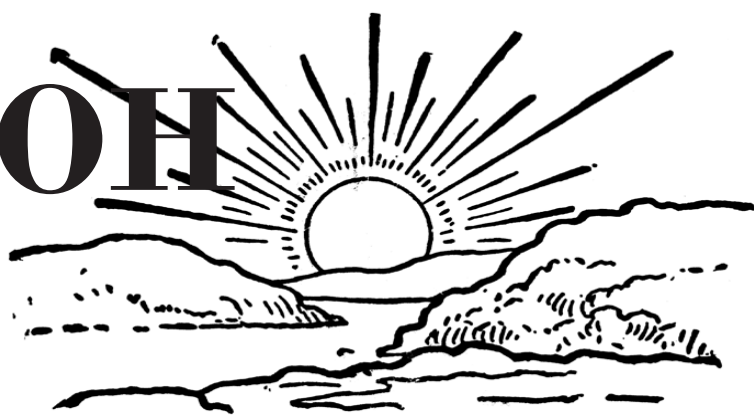

Туркистон Тонги

Ижтимоий-сиёсий, илмий, адабий-публицистик газета

МУҒИЛИСТОН ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ҚИРҒИЗИСТОН ПАРЛАМЕНТИДА СЎЗЛАГАН АЛОМАТ НУТҚИ

Хурматли дўстлар!

Муғилистон халқи 1990 - “оқ от” йилида ўзи танлаган тарихий йўл билан фахрланди. 1989 йил охирида Муғилистонда бошланган демократик ҳаракатлар ўзининг бош мақсадига тинч йўл билан етди, биронта ойна сингани йўқ.

Халққа озод яшаш ва мустақил ривожланиш имкони берилди.

Муғиллар шу билан фарқлашадик, улар Евроазиянинг қоқ марказида туриб, сиёсий ва иқтисодий ислохотларни бир вақтнинг ўзида муваффақиятли амалга оширди.

Биз Осиё мамлакатларида бу хил ислохотларни бир вақтнинг ўзида ўтказиб бўлмаслиги ҳақидаги афсонани йўққа чиқардик.

Биз ҳар бир халқ ва ҳар бир инсон, сайёрамизнинг қай мамлакатида ва қай ерида яшамасин, ўзининг постулатларидан келиб чиқиб, озод яшаш имконига эга эканлигини тасдиқладик.

Бугунги кунда Муғилистон “Демократик мамлакатларнинг дунёвий ҳамжамияти”ни бошқармоқда.

Бизга, ўз озодлигимизга эришиш билан бирга, бошқаларнинг ўз озодлигига эришишга таъсир ўтказиш ва мустақамлашга ёрдам бериш мажбурияти юкланган.

Биз дунё ҳамжамиятининг бундай юксак ишончини оқлаш учун ташаббус кўрсатиб ишлашга интилоқдамиз.

Ҳозирги пайтда Муғилистон иқтисодий

ўсиш кўрсаткичлари бўйича биринчилар қаторига ўтиб олди. Ўтган йили бизнинг иқтисодимиз 17,5 фоизга ўсиб дунёда иқтисодий кўрсаткичлар бўйича лидерлик қилаётган Қатар мамлакатиданда ўзиб кетди.

Аммо бу ерда таъкидлаб ўтиш керакки, мамлакатимиздаги сиёсий ва иқтисодий ўсиш, бизни ғурурлантиришдан кўра хушёрроқ бўлишга ундамоқда.

Кейинги йилларда: “Биз бундай демократияни истамангиз, бу ҳол жамиятнинг

кўпчилик аъзолари учун эмас, озчилик учун фойдали бўлди”, деган танқид ва норозиликлар ўсиб бормоқда.

Мен ҳам, гарчи иқтисодимиз ўсаётган бўлсада, бу ўсиш оддий одамларнинг эшигидан ичкари қирмаётганини, кўпчилик фуқаролар ҳаётида акс этмаётганини танқид қиламан.

Демократия туфайли сиёсий ва иқтисодий ҳуқуқлар Муғилистонга, фуқароларимиз ҳаётига қайтиб келаётган бўлсада, бу ҳуқуқлар Улан-Баторда, Давлат саройларидагина амал қилмоқда.

Бу ҳуқуқлар марказий давлат органларидан олиниб, фуқароларга, халққа берилиши ҳаммадан муҳимдир.

Буни тўхтатмасак, аҳволни ўзгартирмасак, унда муғил давлати ҳуқуқатга, ахборотга ва пулга яқинларгагина хизмат қиладиган вақт яқинлашиб, муғил халқининг тарихий танлови хавф остида қолади.

Бугунги кунда демократик инқилобларнинг моҳияти ҳам ўзгарди. Биз, ҳаммамиз. ҳокимиятнинг бир гуруҳ кўлидан иккинчиси ўтиши ҳали инқилоб эмаслигини англаб етишимиз керак.

Ҳуқуқлар фуқаролар орасида қанчалик ҳаққоний бўлинганлиги ёки бўлинмаганлиги инқилобнинг мезони бўлиб қолди. Бу инқилобнинг моҳияти фуқароларнинг кундалик, реал ҳаётида, уларнинг ечимида ва танловида акс этиши лозим.

(Давоми 2-саҳифада)

Эркин
Воҳидов

Сен давлатсан, азиз Ватандош!

Дўстим, сен ўзни кўп хокисор тутма,
Ожиз бандаман деб эгиб юрма бош.
Юртнинг эгаси сен, зинҳор унутма!
Сен ўзинг давлатсан, азиз Ватандош!

Мустақил, мўтабар мамлакат сенсан.
Мамлакатда олий машварат сенсан.
Халқсан, ҳуқуқатсан, салтанат сенсан.
Сен ўзинг давлатсан, азиз ватандош!

Панада турмоқнинг фурсати эмас,
Бу тупроқ фақирлар турбати эмас,
Соҳиб бўл, давлатнинг – мурвати эмас,
Сен ўзинг давлатсан, азиз ватандош!

Ғайратсиз зотларга замонлар ёмон,
Жасорат йўқ ерда ёмонлар омон.
Давлат не – мардона бўлмасанг қалқон.
Сен ўзинг давлатсан, азиз ватандош!

Диёнатли ўтган наслу-насабинг,
Ноҳақликка бардош бермас асабинг.
Керагида бўлсин қаҳринг, ғазабинг,
Сен ўзинг давлатсан, азиз ватандош!

Юрт фарзанди асли ўзи юрт бўлур,
Кўзи чакноқ бўлур, қалби ўт бўлур,
Қаторда нори бор Ватан бут бўлур,
Сен ўзинг давлатсан, азиз Ватандош!

Мен деб кўкрак кериб юргувчи ўзинг,
Юртга соқчи бўлиб тургувчи ўзинг,
Буюк келажакни кургувчи ўзинг,
Сен ўзинг давлатсан азиз ватандош!

Бошқаси бекордир, азиз ватандош!

(Давоми. Боши 1-саҳифада)

Инқилоб ҳуқуқларнинг берилиш даражаси билан ўлчанишини тушуниб етмоқ керак. Агар ҳокимиятга келганлар, давлат ва халқ ҳисобидан яшаб, кам сонли одамларнинг манфаатини кўзласа, кўпчилик изтироб чекса, камбағаллашса, инқилоб ва демократия ҳақида гапиришнинг маъноси қолмайди. Бундан кўра ўзгаришлар ҳақидаги чақириқларга кулоқ осган маъқул.

Мўғил халқининг эрк туйғуси нозикдир. “Бировнинг инон-ихтиёри билан шодон бўлгандан кўра, ўз эркинг йўлида изтироб чекканинг афзал”, дейилади халқ мақолида. Ҳеч ким эрк ва озодлик йўли осон ва енгил демайди. Биз онгли равишда мураккаб, долғали йўлни танладик.

Коррупция ва бюрократизм очиқ жамиятнинг душманидир.

Бугунги дунёда халқнинг озодлиги ташқи кучлар томонидан эмас, ички кучлар томонидан олиб қўйилиш ҳодисалар кўп юз бермоқда.

Давлат ташқаридан туриб босиб олинаётгани йўқ, аксинча тартибсизликларни чақирган ҳолда, ичкаридан чиримоқда.

Ҳатто энг демократик мамлакатларда ҳам ҳукумат ўз фуқароларининг норозилик ва ишончсизлигини уйғотиб, кураш ва ҳаракатлар манбаига айланмоқда.

Бугунги демократияга янги моделлар ва тартиблар, демократиянинг ўзига эса янгилашиш лозимлиги аён бўлиб бормоқда. Одамлар камбағал давлатларда ҳам, бой мамлакатларда ҳам ҳукумат томонидан бўлаётган ноҳақликка бўйсунушаётгани йўқ.

Ахборот етиб боришининг кенгайганлиги ва шу муносабат билан одамларда қандай яшашни ўзлари танлаш истагининг ҳам ўсиши давлат ва ҳукуматнинг “оқилона” қарорлар чиқаришига сабаб бўлмоқда.

Государству ничего не остается как обслуживать желания и интересы своих граждан и применять законы одинаково для всех.

Ҳукуматда ўз фуқаролари хоҳиши ва қизиқишларига хизмат қилиш ва барча учун маъқул қонунларни амал қилишини таъминлашдан бошқа йўл қолмайди.

Мўғилларда: “давлатнинг бети темирдан” деган гап бор. Менимча, бу ерда ҳозирги дав-

лат бошлиқларига, давлат сиёсати ва ижросига етишмайдиган бир сифат ифодаланмоқда. Яъни, “давлат юзи” ҳокимияти ва пули бор одамларга кулиб, бошқаларга хўмрайиб қарамаслиги лозим.

Бундай хислат қадим боболаримиз томонидан жорий қилинган.

Давлат хизматини бажариш, менинг тушнингча, бу оғир муаммоларни топиб уларнинг ҳал бўлишига ёрдам қилишдир. Давлат хизматчиси, менинг тушунганимча, халқни севадиган, “менинг бахтимни олинглар, мен сизларнинг дардингизни олай”, таомилли асосида яшайдиган одамдир. Мен барча поғонадаги давлат хизматчиларидан шуни талаб қиламан.

Мен халқларқа хизмат қилган йилларимда бир нарсани яхши тушундим. Бу “ҳокимиятдамисан, демак адолатли бўл”, таомилдир. Ҳаққонийлик ижрони талаб қилади. Хўжайин бўлганимда адолатли бўл. Ўзинг учун эмас, бошқалар учун ишла! Бировларни талама.

Бошқалар учун оловга кираол. Бахтни орқасидан чопма. Ғамни изидан бор. Агар бундай қилаолмасанг, давлат хизматидан кет.

Шуни билки, ҳар бир кишида очиқ жамиятда давлат хизматида бўлмай туриб ҳам, яхши яшашга имконият бор. Буларни мен ўзимча англаб етмадим, озодликни англаган, кўрган одамлардан ўргандим. Озодлик менимча, ўз камчилиларини яширмайдиган тизимдир. Озодлик – сўнги йўқ жараён дир.

Шунинг учун ҳам озодлик, қанча қийин бўлмасин, яхшилик томонга йўналади. Бир сўз билан айтганда, мен озодликнинг кучига ишонаман.

Фақат озод инсоннигина ижодий изланиш қамраб олади. Ижодкор инсон эса масъулиятлидир.

Масъул одам эса ўзининг ҳуқуқлари ва бурчларини билади.

Бундай одам бошқаларга зарар келтирувчи ишларни қилмайди. Аксинча, тартибга, тинчликсеварликка, хотиржамлик ва келишувчанликка интилади.

Шу йўсинда озодлик, ривожланиш, тараққиёт ва тинчлик ўзаро боғланиб кетади.

Шунинг учун ҳам мен ҳукуматга кам ҳуқуқ, кам эркинлик, фуқароларга эса кўп

эркинлик ва кўп ҳуқуқ берилишини қўллаб қувватлайман.

Бугунги кунда Мўғилистонда давлатга қарашли жамоат ташкилотлари йўқ.

Шунингдек, давлатга тегишли оммавий ахборот воситалари ҳам йўқ.

Мўғилистонда у ёки бу ишларда давлатдан кўра фуқароларнинг иштироки ошиб бормоқда, шунингдек танқидий қараш кучаймоқда.

Бу яхши тамойил деб ўйлайман. Мамлакатимизда партияларни, давлат ва бошлиқларни мақташ ва реклама қилишдан кўра фойдали қазилмалар масаласида танқидий қарашларни кўпроқ эшитиш мумкин.

Коррупция ва бюрократизмни танқид қилувчилар, у ёки бу партияни қўлловчилар сонидан ортиб бормоқда.

Мен ўз мамлакатимнинг келажагига ишонаман.

Бу ишонч Мўғилистоннинг тақдири ва келажагини аниқлаш йўлида ишлаётган фуқаролар иштироки ва қобилиятининг ошиб бораётганидан келиб чиққан.

Бутунлай янги дунёқарашга, шунингдек, янги ғоялар ва қарорларга эга янги авлод ўсиб келмоқда. Уларнинг замони келади.

Гарчи Мўғилистонда танқид қилиш керак бўлган нарсалар кўп, озодлик туфайли яхши хабарлар ҳам келиб турибди. Фақат озод инсонларгина мўъжизалар яратади. Фақат озод инсонлардангина яхши хабарлар келади.

Охир оқибат тараққиёт ҳукумат ва давлат томонидан амалга оширилмайдиган замонлар келмоқда.

Ривожланиш ва тараққиёт сиёсатчилардан эмас, сиёсатдан ажралган одамлар туфайли бўлатгани айтиш ҳақиқат бўлиб бормоқда.

Ривожланиш ва тараққиёт сиёсатчилар фаолияти туфайли эмас, озод тадбиркорлар, озод инсонлар фаолияти туфайли юз бераётгани янада аён бўлмоқда.

Озодлик учун кураш тўхтамайди. Бу, нимаси биландир, бир омони ёруғ, бир томони қонронғуликда қоладиган сайёрамизга ўхшайди.

Мўғилларнинг айрим империялари қачонлардир дунё тарихида буюк деворлар куриш режасини илгари сурганлар. Эндиликда, биз мамлакатимиз ичида озодликка қарши деворларни йиқиш, бу йўлда бошқаларга ҳам ёрдам бериш ҳаракатида ишламоқдамиз.

Кичик миллатлар ва кичик одамлар бўлмайди. Аммо озод бўлмаган миллатлар ва инсонлар яшаб келмоқда. Ҳар бир инсонда озод яшашга интилиш имкони борлигига ишонаман.

Инсоннинг озод яшашга бўлган интилишини чегаралайвериш мумкин эмас. Шу баҳонада келинлар, сайёрамизда ҳар бир киши озод бўладиган кунини бир соатга бўлсада яқинлаштириш йўлида биргаликда ишлайлик...

Мўғилистон президенти сўзининг охири: “Қыргыз – Монголдан достуғу кутту болсун”, деган сўзлар билан тугатди.

06.04. 2012,

<http://kg.akipress.org/news:500751/>

Адина Жусип

Бугунги қозоқ ерида кўплаб Қозоқ ерида кўплаб тараққий этган халқлар яшаб ўтган. Биз, ўз пайтида буюк империя қуриб, оламни титратган туркий халқларнинг авлодларимиз. Бугунги кунда Турк хоқонлиги, Олтин Ўрда, Усмон империяси каби кучли давлатлар қурган туркийлар барча соҳаларда илгор бўлган давлатларнинг этиборини ўзига қаратмоқда. Шунга боғлиқ равишда жаҳон шарқшуносликнинг бир тармоғи «туркология» фани пайдо бўлди. Ҳозир оламнинг чексиз кенгликлариди ҳар хил шевада сўзлашадиган, ҳар хил динларга кирган, бироқ аслида туркийлар деб аталувчи, улуг халқдан кўпайган баъзи миллатлар бор. Инсоният ривожига чексиз ҳисса қўшган туркийлар маданиятини қайта тиклаб, текшириб юрган тадқиқотчиларга кўмак кўрсатиш мақсадида Алмати шаҳрида туркий халқларнинг маданий жамғармаси ташкил қилинди. Қурилганига 13 йил бўлган жамғарманинг бажарган ишлари, келажакдаги режалари тўғрисида жамғарма бошлиғи Ахмет ДАҒДУРАН билан суҳбатлашдик. Суҳбатимиз қуйидагича бўлди.

- Суҳбатимизни Туркий халқлар маданий жамғармаси қурилишидан асосий мақсад нима эди, деган саволдан бошласак!

- Туркий халқлар маданий жамғармасини қуришдаги илк мақсадимиз – қозоқ халқининг тарихи ва маданиятини, адабиётини, урф-одатини, санъатини, миллий кийим намуналарини бошқа туркий халқларга яқиндан таништиришдир. Шу йўл орқали туркий халқларни яқинлаштириш. Бу иш-ишларни энг биринчи кўп миллатли Қозоғистон ҳудудида амалга ошириб келмоқдамиз. Турли этносли гуруҳларни бир ерга тўплаймиз. Мақсадимиз йўлида кўплаб санъат фестиваллари ўтказдик. Жаҳоннинг талай ерларида бўлдик. Масалан, Туркия, Татарстон, Руминия, Кипр ва шу каби кўплаб мамлакатларда қозоқнинг бой маданияти ва санъатини, урф-одатларини намуна сифатида кўрсатдик.

Қозоғистон билан Турк давлати бирлашса, барча туркий давлатлар шу икки давлатга келиб қўшилиди. Юртбошимиз Н. А. Назарбаевга катта раҳмат. Бундан 10 йил бурун туркий халқлар бирлиги йўлида қатор ишларни амалга оширди. Ҳозир юртимизнинг янги бош шаҳри Астанада Қозоғистон Республикасининг Президенти Н. Назарбаев ва Туркия Президенти А. Гулнинг биргалашиб ташкил этган илмий маркази – Туркий халқлар академияси ишлаб турибди. Бу академияни ташкил этишдан мақсад – қадим даврлардан бугунги кунларгача туркий оламнинг тарихини, тили ва адабиётини, маданиятини, тарихий шахсларини, туркий давлатларнинг жаҳон ҳамжамиятидаги ўрнини ёрқин тарихий материаллар асосида текшириб, авлоддан-авлодга етказиш. Туркий академия ташкил этилиши билан кўплаб халқаро илмий проектларни амалга оширдик. Худо хоҳласа, бу ишларни давом эттираверамиз.

Туркий халқларнинг асосий тарихий маркази қозоқ ери бўлган. Сак, Хун қабилалари шу ерда қабилавий марказларини қурганлар. Ўша сақлар ҳаёт кечирган даврлардан бизга етган тарихий мерос олтин кийимли сак жангчисининг дафн қилинган ери ҳам Қозоғистоннинг Эшик (Есик) қалъасига яқин ердаги Пазирик кўрғонидан, тамғаланган тош ҳам Қасқелен еридан топилган. Бундан 40-50 йил олдин туркийлар

ҚОЗОҚ ЭЛИМ – ОТА ЮРТИМ

Инсоният ривожига чексиз ҳисса қўшган туркийлар маданиятини қайта тиклаб, текшириб юрган тадқиқотчиларга кўмак кўрсатиш мақсадида Алмати шаҳрида туркий халқларнинг маданий жамғармаси ташкил қилинди.

тўғрисида ёзилган тарих хабарлари тўғри битилмаган. Бегона миллат вакилларининг ёзган тарихи ўша миллатнинг манфаатини биринчи ўринга қўйиб, бизнинг тарихимизни ўғартириб юборади.

- Туркий академияни қуришдаги илк мақсад ҳам шундай камчиликларнинг ўрнини тўлдириш.

- Ҳа, худди шундай.

- Сиз қозоқ тилида эркин гапирасиз. Қозоқ тилини қандай ўргандингиз?

- Қозоқ тили хақиқий «оригинал» тил. Орхон-Енесей ёзувлари қозоқ тилига жуда ўхшайди. Бизнинг туркча деган тилимиз – у қозоқ тили. Қозоқ тилини ўрганиш учун махсус дарс олган эмасман. Дўстларим билан мулоқотда бўлиб юриб ўрганиб кетдим.

- Туркий халқлар маданий жамғармаси қандай молиялаштирилади?

- Бизнинг «Туркий олам» деган хар ойда чиқадиغان халқаро газетамиз бор. Шу газетамизга эълонлар оламиз, йиллик обунани ташкил қилиб, газетани сотиш орқали пул топамиз. Қисқача айтганда, ўзимизни ўзимиз таъминлаймиз.

- Шу пуллардан инвестиция учун ҳам фойдаланасизларку.

- Ҳа, жамғармамизнинг молиявий ёрдами билан турли китоблар дунёга келди. Халқаро даражадаги турли конференциялар ва симпозиумлар ўтказиб, туркий халқларнинг бир-бири билан фикр алмашиб, маънавий бойишларига сабабчи бўлдик. Гриф Хайруллиннинг «Татар халқининг урф одатлари ва анъаналари» («Обычаи и традиции татарского народа») деган китоби, Ахмет Тоқтабайнинг «Турки халықтарының мәдениеті», Туркий халқлар маданий жамғармасининг тўплами «Туркий халқларнинг бугунги кундаги муҳим масалалари», «Кўрқит ота» деган китоблар чиқди. Яна бошқа ёзувчиларнинг туркийлар тарихига оид ижодий ишлари бўлса, нашр этишга кўмаклашамиз. Биз чиқарган китоблар Қозоғистоннинг

кўплаб кутубхоналарида, университетларнинг кутубхоналарида ҳам бор.

- Жамғарма ўз ичиди яна бир неча бўлимлар бор экан, уларнинг бажарадиган вазифалари қандай?

- Жамғарма ичиди «Зиеллар кўмитаси», «Аёллар кўмитаси», «Ёшлар кўмитаси», «Санъат кўмитаси» ишлаб турибди. «Аёллар кўмитаси» туркий дунёдаги аёлларнинг ўзаро бирлаштириш вазифасини бажаради. Ер юзиди зиёли аёллар кўп. Ўшалар билан алоқа ўрнатдик. Худо хоҳласа, келаси йили Туркистон шаҳрида аёллар қурултойини ўтказамиз, деб режа тузиб қўйдик. Истанбул шаҳрининг ҳокими Қодир Тўпбош жанобларининг таклифи билан зиёли аёллар кўмитаси аъзолари ҳокимнинг қабулида бўлиб, ишлари ҳақида фикр алмашадилар. «Ёшлар кўмитасининг» ташкилотчилиги билан ҳам талай тадбирлар бажариб келинмоқда. «Қизлар синови», «Ёш шоирлар мушоираси» каби ижодкор ёшларнинг санъати муҳокама қилиб келинмоқда.

Покистон, Япон мамлакатиди Фаластин ерида бўлган зилзиладан жабр кўрган халқларга ҳам кўлдан келганча ёрдам кўрсатдик.

- Жамғарма Қозоғистондагина ишюритадими? Ёки бошқа давлатларда ҳам бўлимларингиз борми?

- Ҳозир Туркия, Озарбайжон, Қирғизстон, Татарстонда бизнинг жамғармамиз иш юритиб келаяпти. Энди шундай жамғармани бошқа мамлакатларда ҳам курсак деган фикрдамиз. Қозоғистон марказ бўлиб, хар тарафга томир ейиб, барча туркий халқларни бирлаштирадик деган фикрдамиз.

- Барча туркий халқларни бирлаштириш учун умумий мақсаддан бўлак умумий тил ҳам керак эмасми?

- Ҳозир туркий оламда кўплаб имлолар бор. Араб, лотин имлоларини ишлатадиган халқларимиз ҳам етарли. Туркий халқлар хар хил имлолардан фойдаланиб, ёзиш-чизиш билан юраверса, ҳеч қачон бирика

олмайдилар. Биз фақат бир имло орқали, бир мақсад атрофида бирлашамиз, бир-биримизни тушина оламиз. Ҳар хил туркий халқларда ўттиз атрофида имло бор экан. Умумий тилдан ҳам умумий имлонинг бўлгани яхши. Мисол учун «йўк» деган сузни турклар ҳам, қозоқлар ҳам, узбеклар ҳам тушинади. Агар ёзсанг, уни тушина олмайсан. Шу сабабли гапирсанг ҳам, ёзсанг ҳам тушинарли имло керак. Ҳозир Ўзбекистон, Туркменистон, Озарбайжон каби кўплаб давлатлар лотин имлосига кўчди. Қозоғистоннинг ҳам бурунги имлоси лотинча бўлган.

- Сизга тинчлик бермайдиган фикрлар бўладими?

- Туркий оламдаги халқларнинг сони 300 миллионча бор. Шу 300 миллион халқ бирлашса, оламда катта империя бўламиз. Биз илгари туркий халқларнинг мамлақати Туркистон деб айтдик. Ўзбек, қозоқ, қирғиз деб бўлинган йўкмиз. Бу халқларни Туркистоннинг халқи дедик. Туркистон деган сўз туркийларнинг Ватани деган сўз. Фақат бизгина эмас, бегона халқлар ҳам «Туркистон» деган. Ҳозир Туркистон деб бир қалъанинг номигина аталади. Қозоқнинг улуг шоири Мағжан Жумабойнинг «Туркистон» деган шеъри бор.

Туркистон - икки дунё эшиги бу!

Туркистон - хар бир туркнинг бешиги бу!

Туркистон - тангри берган муқаддас жой!

Туркистон - хар бир туркка сочар ёғду!

Ками мисраларда барча туркий халқларнинг Ватани Туркистон деб турибди.

Ҳозирги айри-айри бўлиб ўзлигича мустақиллигини эълон қилиб ҳаёт кечираётган туркий давлатлар, келажакда НАТО каби оламдаги улкан ташкилотлардай халқнинг тинчлиги йўлида иш бажарса, унда ер юзиди тинчлик барқарорлашиб, жаҳонда тинчлик ўрнатилар эди.

Туркий халқлар жуда бой ерларни эгаллаб турибди. Ер усти ҳам, ости ҳам фойдали қазилма бойли-

Давоми 4-саҳифада

Давоми. Боши 3-саҳифада

кларга тўла. Нефть, газ, олтин, кумиш, уран, нимаки керак бўлса, бари бизнинг ердан топилади. Бепоеън дамиз, Ватанимиз бор. Бизга энди етмаётган нарса, фақат бирлашишдир. Агар туркийлар бирлашса, бу фақат биз учунгина фойдали эмас, дунё халқлари учун ҳам фойдали бўлиши аниқ. Туркий халқларнинг бирлашиши орқалигина дунёда тинчлик ҳукмрон бўлади.

Ўз вақтидаги сиёсатнинг оқиба-тида ҳар миллат алоҳида-алоҳида бўлиниб кетди. Туркий эмасмиз деган сўзни айтқизди. Бизнинг қозок бўлганимизга 500 йил бўлган бўлса, туркий бўлганимизга 2800 йил бўлган.

Ўз пайтида, европаликлар хожатхонанинг, ҳаммомнинг нима эканлигини билмайдиган даврларда, бизнинг сак ота-боболаримиз ҳаммомлар қурган. Ҳозирги дунёдаги ҳаммомларнинг бари саклар қурган ҳаммомларнинг нухсаларидир. Ота-бобларимиз завод-фабрикалар солган. Ўша фабрикаларда олтиндан ип йигириб, ипдан мато тўкиб, шу хил кийим тикиб кийган.

Биз европаликларни ўша пайтлардагина эмас, ҳозирги пайтда ҳам ҳайратлантириб келмоқдамиз. Ҳозир бизнинг миллий музика асбобларимиз дўмбира билан кўбиз овозларини эшитиб хайрон қолишади. Биз ўзга халқларга ҳеч ўхшамаган халқимиз.

- Ҳа, 130 миллат вакиллари бирлашиб, ширингина яшаётган юртимиз.

- Ҳа, қозок халқи ўз ерида яшаб келатган узга миллат вакилларига нега сизлар қозокча гапирмайсизлар, нега сизлар мачитга бормайсизлар деб ҳеч қачон айтган эмас. Мустақилликни олган дастлабки йилларда кўп миллатлар ўз ерларига кўчиб кетишди. Қанақасига кетишган бўлса, шунақасига тез қайтиб келишди. Нега? Сабаби – уларни у тарафда ҳеч қачон кучоқ очиб кутиб олмади. Қозокдай меҳмондўст, бағри кенг халқни топа олмаган улар, бегона ерларда ҳаёт кечира олмай кўчиб келди. Қозок халқи бағри кенг, меҳмондўст, улар ўзга миллатнинг озгина қисмига меҳмон сифатида қарайди. Қозоғистоннинг ичидаги шу одатни барча туркий халқларни бирлаштириб, Туркистон давлатини қуриб, шу давлатда ҳам давом эттиришимиз керак.

«Турксой» деган умумий жамиятимиз ер юзидаги барча мамлакатларда иш юритади. Америка каби қатта давлатда қозокнинг наврўз баррамини тарғиб қилади, таништиради. Бундан тўрт-беш минг йил илгари ота-бобларимиз наврўз байрамини Улуснинг улуғ қуни деп атаган. «Улус» деб фақат бир халқни айтмаган, барча туркий халқларни айтган. Наврўз дегани янги кунимиз, янги йилимиз деган суз.

Ҳозир қайси туркий мамлакатга борсангиз ҳам самолётни «учоқ» дейди. Бурун турклар учоқни «тайёра» деган, қозоклар «самолет» деган. Тилимизда арабча, форсча сўзлар

кўп. Биз шу каби бегона сўзлардан тилимизни тозалаб, археик сўзларни янгилашимиз керак. Ота-боболар тилида сўзлашимиз керак. Туркияда форснинг сўзи «ташаккур» ишлатилади, Қозоғистонда арабнинг сўзи «рахмет» деб айтилади. Аслида, барча туркий миллатлар учун умумий бўлган «олқиш айтаман» деган сўзни қайта муомалага киргизиш керак. Ота-бобо сўзи турганда нега биз арабча, форсча сўзлашимиз керак?

- Сизнинг фикрингизча, бизга миллатчилик етишмайдиганга ўхшайдими?

- Биз, яхши маънода миллатчи бўлишимиз керак. Иккинчидан, исломни яхши ўзлаштиришимиз керак. Бегона одамлар ёзган диний китоблардан узоқ юриб, динни, Қуръони Каримдан ўрганишимиз керак. Маънавий тарафдан Аҳмад Яссавий отамизнинг йўли билан юришимиз керак. У киши ўзи турк эди, туркча яхши гапирарди, ислом динини яхши ўзлаштириб, ибодат қилган.

- Барча туркий халқларнинг ватани Қозоғистон дегингиз. Бунга бошқа туркий халқлар қандай қарайди?

- Барча туркий олам Қозоғистонни «Ота юрт» дейди. Ўзлари яшаб, ҳаёт кечираётган ерларини «Она ватан» деб атайди. Бейбарс султон вақтида ҳозирги қозок еридан чиққан, у Мисрда мамлюклар давлатини қурган, бироқ у Мисрни Ватаним деган эмас, она юртим деган. Туркистон еридан чиққан Бобир султон Ҳиндистонда салтанат қурди. У ҳам Ҳиндистонни Ватаним дегани йўқ, она юртим деди. Америкада қизил танлилар бор деймиз. Улар ҳам ўз вақтида бизнинг найман тойифасидан бўлиниб чиққан халқлардир. Туркийларнинг ер юзининг барча ерларида асоси бор. Хамма ерда халқимиз бор.

- Шунда, турк, қозок, ўзбек деганлар кимлар?

- Сиз Францияга бориб, бир француздан қаернинг французисиз деб сўрай олмайсиз. Сабаби, биргина Франция мамлақати бор. Америкага бориб эса, қаернинг туркисиз деб сўрай оласиз. Францияга бориб ҳам сўрай оласиз. Германияга бориб ҳам сўрай оласиз. Улар сизга мен Қозоғистоннинг туркиман, еки Франциянинг туркиман деб жавоб беради.

Қозоклар, турклар, ўзбеклар ва яна бошқа миллатлар туркий халқларнинг бир бўлаги. Туркий тиллар – жаҳон тиллари инглиз, хитой, хинд, роман-герман, славян, араб, Индонезия тиллари гуруҳларидан кейинги саккизинчи ўринда турган улкан тилдир.

- Аҳмадбей, очик фикрингиз учун сизга олқишлар бўлсин. Ишларингизга мувофакциятлар тилаймиз.

Сўхбат Қозоғистонда чиқадиган «Достық» журналининг 2012 йил 1- сонидан олиб таржима қилинди. Таржимон: Б.Норбоев.

КУЧ-ҚУВВАТ ВА МУВАФФАҚИЯТ ТИЛАЙМИЗ

Қозоғистонда 137 дан зиёд миллат ва элат вакиллари тинч-тотув ҳамда фаровонликда умр кечирмоқда. Бу тотувлик ва ҳамжиҳатлик давлатимиз олиб бораётган оқилона ва одилона шунингдек байналмилал сиёсатнинг оқибати албатта! Қозоғистонда барча миллат вакиллари урф-одати, тили, маданияти, адабиёти ва санъати ҳурмат қилинаётганидай, ўзбек халқининг ҳам маънавий бойликлари асраб авайланмоқда. Юртимизда қозок, рус, ўзбек тилларида миллионлаган ададда газета ва журналлар чоп этилмоқда! Халқларимиз ўртасидаги дўстликнинг янада мустаҳкамланишида ҳукуматимизнинг байналмилал сиёсати, шу жумладан, кўплаб тилларда чоп этилаётган газета ва журналларнинг ҳам ҳиссаси бекиёс. Бугунги кунда Жанубий Қозоғистонда ўзбек тилида ўнга яқин газета ва журналлар чоп этилаётганини қувонч билан қайд этмоқ лозим. Улар қаторига, асосан дўстлик ва ҳамжиҳатликни, турли этнослар ўртасидаги биродарликни тарғиб қилувчи «Туркистон тонги» газетасининг ҳам қўшилаётгани нур устига нурдир! Таҳририят аъзоларига куч қувват, хайрли ишларида муваффақиятлар тилаймиз!

Жанубий Қозоғистон вилояти ўзбек маданият маркази раиси, Икромжон ҲОШИМЖОНОВ.

ИШОНАМИЗ

Ўзбекистонда бир ярим миллионга яқин қозоклар, Қозоғистонда эса, ярим миллионга яқин ўзбек биродарларимиз кўп асрлардан бери истиқомат қилишади. Бизнинг тилимиз яқин, динимиз бир! Қозок ва ўзбек халқи асрлардан бери иттифоқликда ва дўстликда яшаб келади. Ўзбек биродарларимиз қозок халқининг урф-одатларини, тилини ҳурмат қилиши мустақиллик йилларида янада яққол билинди. Ўзбек ёшлари тилимизни борган сари пухта эгаллашга ҳаракат қилишяпти. Республикаимиздаги, қолаверса, Жанубий Қозоғистондаги Олий ўқув юртлирида, мактабларда минглаб ўзбек йигит-қизларининг ўз тиллари билан бир қаторда қозок тилида ҳам билим олаётгани бунинг ёркин далилидир. Бу анъанани янада ривожлантириш ва юксалтириш керак. Бир-биримизнинг тилимизни, урф одатларимизни ҳурмат қилган ҳолда, иттифоқликда ва дўстликда яшашга нима етсин! «Туркистон тонги» газетаси бу анъаналарга содиқ қолишига ишонамиз!

Қозок маданияти.

ТУЙҚУСДАН КЕЛГАН ФИКРЛАР

Одам ғамни кўтараолмай қолса ўзини, мол дунёни кўтаролмай қолса, атрофдагиларни касал қилади.

Номуносиб амалдор амал дархтига мушукдай ёпишиб туради, муносиби шу дарахтнинг ўзидан ўсиб чиқади – шох бўлиб.

Бахтсиз эканлигимни ўзим, нима учунлигини Худо биледи, – деган экан, бир шўрлик.

Чинакам бахтсизлик ўз– ўзидан нафратланишдир.

Умри отда ўтаётгани яёв қўйсанг ўзини чумолидай ҳис қилади.

Миллатчилик миллатнинг бошини айлантдириб қўяди, фалокат юз бериши учун бошнинг сал кам бир айланиши кифоя.

Инсофлиман, деганга шароит яратиб берингчи, сўзида турармикан?

Бир халқ бошқа бир халқ билан аралашиб кетгиси келса унга уруш очади.

Сарой шоиридан гадо яхши, очикча тиланади.

Комилжон Солибеков.

ТУРКИСТОН ТУМОРИ

Туркистон шайхлари битдилар тумор.
Ал омон, шахд баланд, кескир зулфикор.

Темурни музаффар этмоғи учун,
Соф матлаб манзилга етмоғи учун.

У туморни ўпди, суртди кўзига,
Манзилга учган от қайтмас изига.

Жаҳонгир тилига тиловат келди,
Дилида: “Аллоҳим қўллагин”, деди.

Яшиндай чўчитиб аҳволи тангни,
Қуюндай отилиб бошлади жангни.

“Рости руст” ёзилмиш тумор кўзига,
Жаҳонгир ишонар пирлар сўзига.

Эътироф, ихлосга лойиқ минг карра,
Пирларчун курганда буюк макбара.

Оламга ёйилди Темур ҳиммати,
“Ҳар недан ортиқдир, пирнинг заҳмати.

Ҳаққа ихлоси бу риёзатидур,
“Девони ҳикмати” насихатидур”.

Туркистон руҳоний дилларчун паноҳ,
Туркка бешик эрур унутмоқ гуноҳ.

Дилларга нур сочар буюк Туркистон,
Туркка суюк эрур, суюк Туркистон.

Ҳазрат дурдонаси – Ҳаққа такаллуф,
Тарикат, маърифат, олий тасаввуф,

Назмиёт, шариат, ҳақиқат, калом,
Ҳар сўзда ўнтадан, бор қиркга маком.

Темурни асради, Аллоҳ тумори,
Ёғийни титратган, чўнг зулфиқори.

Қай Жаҳонгир эслар адолат сўзин,
Албатта ўяжак ёғийлар кўзин.

Ойтути Режеметова.

Давоми. Боши 5-саҳифада

сифатида шакланмаган бир пайтда бобом Назир Тўрақулов СССРнинг Хижоз, Нажд ва бирлашган вилоятлар пойтахти Жиддадаги бош консули этиб тайинланади. Кўп ўтмай, у кишига Фавқуллодда ва мухтор элчи мақоми берилади. 1930 йили бобом Назир Тўрақулов шахзода амир Файсал ибн Абдулазиз ас Саудга Фавқуллодда ва мухтор элчи сифатида Ишонч ёрлигини топиради. Бобом Назир Тўрақулов бу воқеани ўз кундалигида шундай тасвирлаган: “1930 йил 26 февраль. Макка. Кечки соат 22:00да (Рамазон ойи бўлганлиги сабабли қабул кечкурун уюштирилган) барча расм-русум ва қоидаларга риоя этган ҳолда, Тўйметов (элчихона котиби) ва амирнинг ёрдамчиси Холид ҳамроҳлигида Каъбатуллох қаршидаги подшоҳ қароргоҳига келдим. Фахрий қоровул. Қизикувчилар оммаси. Қабулхонада 3-4 дақиқа кутдим. Кейин мени амир Файсал ибн Абдулазиз Ташқи ишлар вазирлиги мансабдорлари ҳозирлигида қабул қилди Ишонч ёрлиқлари алмашилди. Камоли эҳтиром ва эътибор юзасидан мендан ишонч ёрлигини қабул қилиш айнан муқаддас кеча Лайлат ул-қадр кечасига тайин этилди. Мусулмон оламида бу энг шарафли тун саналади. Кўрамиз, тақдир Маккада бизга неларни тайёрлаб қўйган экан...”.

Араб дунёси билан алоқа ўрнатиш Собик Иттифоқнинг халқаро миқёсидаги обрўсини кўтариш, иқтисодий аҳволини яхшилаш имконини берди. 1932 йил 23 сентябрда Хижоз, Нажд ва бирлашган вилоятлар, ягона давлат-

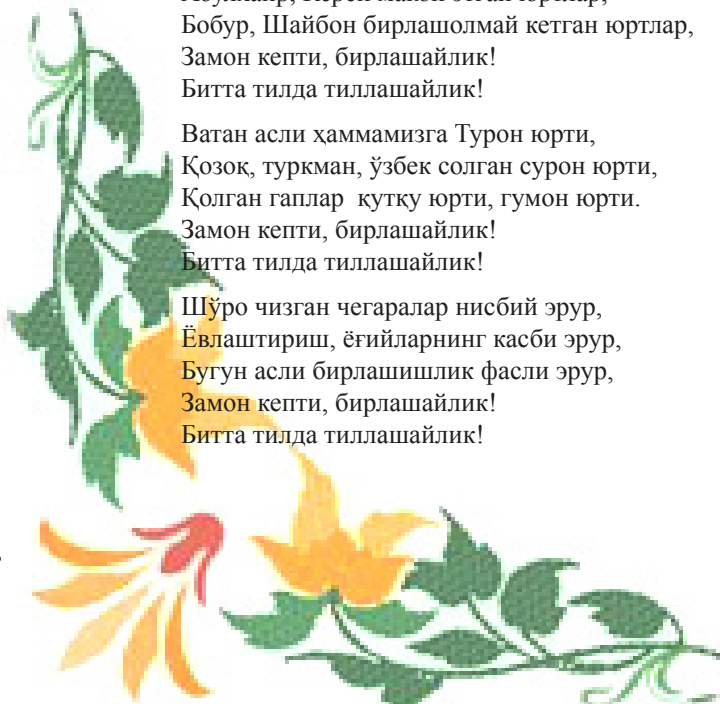
га бирлашади ва Саудия Арабистони подшоҳлиги деб номланади. Лекин ўша даврда ҳали бу давлат ўзини улкан қора олтин захирасига эга эканидан беҳабар эди. 1932 йил май ойида у киши шахзода Файсални Москвага ташрифини ташкил қилади. Бобом Назир Тўрақуловнинг дипломат сифатида катта хизматларидан бири, у шўро давлатидаги нефть маҳсулотлари учун янги ва истикболли бозорни топиб берди; бири мусулмон, иккинчиси насроний динига эътиқод қўйган икки қарама-қарши олам ўртасида мустаҳкам сиёсий, иқтисодий, илмий ва маданий алоқаларни ўрнатилишига катта ҳисса қўшди. Бунда у кишининг мусулмон оламига мансублиги, араб тилини яхши билиши, ислом дини аҳкомларига амал қилиши ва ажойиб инсоний фазилатлари муҳим аҳамият касб этди. Назир Тўрақулов қисқа (1928-1936) дипломатлик ҳаёти давомида араб мамлакатлари олий мартабали арбоблар, айниқса, Сауд Арабистони подшоҳи Абдулазиз ас Сауд ва шахзода Файсал эътиборини қозонди. Подшоҳ ҳатто Назир Тўрақуловдан кейин бошқа бирор шўро элчисининг келишига рўйхушлик бермади...

Шўро давлати миллий кадрларнинг ўсишига катта ёрдам берган бўлса-да, уларга тўла ишонмасди. Шу боис бирор миллий раҳбарнинг юртида ёки хорижда обрў-эътибори ошиб кетса, унинг қўл-оёқларини кесиб турган. Шундай мустамлакачилик сиёсатига изчил амал қилган Москва бобом Назир Тўрақуловни қутилмаганда 1936 йилининг мартада чақириб олади. Таниқли давлат арбоби, журналист,

Амир Темур даврон суриб ўтган юртлар,
Абулхайр, Керей макон этган юртлар,
Бобур, Шайбон бирлашолмай кетган юртлар,
Замон кепти, бирлашайлик!
Битта тилда тиллашайлик!

Ваган асли ҳаммамизга Турон юрти,
Қозоқ, туркман, ўзбек солган сурон юрти,
Қолган гаплар қутқу юрти, гумон юрти.
Замон кепти, бирлашайлик!
Битта тилда тиллашайлик!

Шўро чизган чегаралар нисбий эрур,
Ёвлаштириш, ёғийларнинг касби эрур,
Бугун асли бирлашишлик фасли эрур,
Замон кепти, бирлашайлик!
Битта тилда тиллашайлик!

Д. БЎЗҚУРТ

Онажоним, айтгин, тошданми бошим,
Сенинг дардинг билан тинмасми ёшим.
Кўзимда ёшиму бағримда тошим,
Онажоним, мен ҳам фарзанд бўлдимми?

Нечун кўзларимга жаҳон кўринмас,
Хинду Чин, Эрону Турон кўринмас.
Ору номус, дину имон кўринмас,
Онажоним, мен ҳам фарзанд бўлдимми?

Фарзандлар бор чиндан фарзанд бўлади,
Она кучогинда ўйнаб қулади,

БИТТА ТИЛДА ТИЛЛАШАЙЛИК

Чўлпон, Мағжан битта тилда тиллашганку,
Туркийларнинг бирлигини ўйлашганку,
Халқларимиз битта тўйда тўйлашганку,
Замон кепти, бирлашайлик!
Битта тилда тиллашайлик!

Асли ўзи, ҳаммамиз ҳам бир миллатку!
Айро юриш, туркийларга, бу, иллатку!
Тил бирлиги, дин бирлиги қафолатку!
Замон кепти, бирлашайлик!
Битта тилда тиллашайлик!

Тожикни ҳам ўрисни ҳам дўст билайлик,
Қирғизларни гоҳ мағиз, гоҳ пўст билайлик,
Низоларни ўтган каму-қўст билайлик,
Замон кепти, бирлашайлик!
Битта тилда тиллашайлик!

Бирлашмасак, баҳоримиз хазон бўлмай,
Дунё бўйлаб, баҳоримиз арзон бўлмай,
Авлодларга бирлашишлик армон бўлмай,
Замон кепти, бирлашайлик!
Битта тилда тиллашайлик!

2012 йил, январь

(ушбу шеър тахририят илтимосига биноан ёзилди.)

ТУРКИСТОН

Меҳрлар кўргизиб кўнгли тўлади,
Онажоним, мен ҳам фарзанд бўлдимми?

Ўғай фарзанд бўлиб яшаб юрдим мен,
Забонсиз тошларга бошим урдим мен.
Қаро қонга бутган кунлар кўрдим мен,
Онажоним, мен ҳам фарзанд бўлдимми?

Мағлуб фарзандингман маломат айла,
Сочларингни юлиб қиёмат айла,
Ғолиб ўғонлардан башорат айла,
Онажоним, мен ҳам фарзанд бўлдимми?

1976.

рени ёғдирди. Улар ҳақида ҳар қандай хотирани юракдан ситиб чиқаришга уринди. Ана шундай маҳв этилиб, бало тошларига чидаган инсонлардан бири онам раҳматли Саидахон Тўрақулова ва у кишининг фарзандлари биз бўлдик. Бир томони, шундай мудҳиш ишлар туфайли, иккинчи томони, боболарим Назир ва Қодир Тўрақуловлар сингари жабрдийдаларни яхши билган катта авлоднинг ҳаётдан ўтиши билан улар ҳақидаги тайинли хотира қолмаган. Боболаримнинг вагани бўлмиш юртимизда ҳам у кишининг хотирасига бағишлаб китоб чиқарилса, нур устига аъло нур бўларди.

Умид қиламанки, тарихчи, сиёсатшунос, адабиётшунос, арабшунос олимлар, журналист ва ёзувчилар ана шундай фидоний зотларнинг ҳаёт ва фаолиятини чуқурроқ ўрганиб, уларнинг пок номини тиклашда давом этадилар.

Ҳозирда, Саудия Арабистони Подшоҳлигида, бобом Назир Тўрақуловнинг хотирасига бағишлаб, шахзода Холид ал Файсал ибн Абдулазизнинг кўмағида доктор Шайх Маҷид Абдулазиз ат Туркий (Бутунжаҳон Ислом ва вақф ишлари министрлари конференциясининг бош котиби)нинг иккита китоби нашр этилган экан:

1. “Биринчи элчи – Назир Тўрақулов” (Саудия Арабистони, Риёз 2004 й)

2. “Назир Тўрақулов - фавқуллодда ва мухтор элчи” (Риёз 2010 й)

Аллоҳга шуқур бўлсинким, боболаримиз ташна бўлган истиклолни кўриш биз авлодларга насиб қилди. Шу кунларга етказганига Аллоҳга шуқур қилайлик азизлар!

Элёр Тўрақулов (Мусабоев).

